



**Haliç Üniv Sağ Bil Der**  
**2020; 3(1): 53-64**

**Ayşenur TURAN<sup>1\*</sup>,**  
**Gökçe AZAKLI<sup>1</sup>,**  
**Melek AVCI<sup>1</sup>,**  
**Dudu KAYGISIZ<sup>1</sup>,**  
**Betül ALTIKATOĞLU<sup>1</sup>,**  
**Leman KUTLU<sup>1</sup>**

\*Sorumlu Yazar e mail:  
aysenurturan@halic.edu.tr

<sup>1</sup>Haliç Üniversitesi Sağlık  
Bilimleri Yüksekokulu, Ebelik  
Bölümü, İstanbul, Türkiye

*Bu araştırma, 26-28 Nisan  
2018 tarihinde İstanbul  
Medipol Üniversitesi  
tarafından düzenlenen,  
1. Uluslararası, 2. Ulusal  
İstanbul Ebelik Günleri'nde  
sözel bildiri olarak  
sunulmuştur.*

Geliş Tarihi: 30.12.2019  
Kabul Tarihi: 14.01.2020

## ARAŞTIRMA

# BEBEKLERİN İLK EMZİRİLMESİNDE GELENEKSEL YAKLAŞIMLARIN ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

### Özet

Bu çalışma bebeklerin ilk emzirilmesinde geleneksel yaklaşımların etkisini değerlendirmek amacıyla yapıldı. Kasım 2017 ile Nisan 2018 tarihleri arasında iki devlet hastanesinde yatmakta olan postpartum 150 kadın ile yürütüldü. Çalışmanın verileri kişisel bilgi formu ve “İlk Emzirmede Geleneksel Yaklaşımları Değerlendirme Formu” ile toplandı. Çalışmadaki postpartum kadınların yaş ortalaması 28.41±6.07’dir ve %53.3’ü emzirme eğitimi almıştır. Bebeğini sık sık emzirdiği (%94.7), sütünün yeterli olduğu (%46), ve ek gıdalara başlamadığı (%68.7), beslenmesinin sütünü artıracakını bildiği (%70) saptandı. İlk emzirmede geleneksel yaklaşımlardan bebeğine ilk önce; su (%26), şekerli su (%11.3) zenzem suyu (%26), bal- pekmez (%3.3), hazır mama veren (%10), ağzına hurma süren (%20), ilk gelen ağız sütünü döken (%2), annelerin sayısının az olduğu belirlendi. İlk emzirmede geleneksel yaklaşımların etkili olduğuna inanmadıkları (%52) ve kullanmadıkları (%61.3), ilk olarak anne sütünü verdikleri (%81.3) görüldü. İlk emzirmede geleneksel yaklaşımlara inanma ve kullanma durumuna göre annenin eğitimi, memleketi, emzirme eğitimi almalarına, emzirmenin faydalı olduğunu bilmesi dağılımları karşılaştırıldığında aralarında anlamlı farklılıklar olmadığı saptandı.

**Anahtar Kelimeler:** İlk Emzirme, Geleneksel Yaklaşımlar, Postpartum

## RESEARCH

# ASSESSMENT OF INFLUENCE OF TRADITIONAL APPROACHES IN THE FIRST BREASTFEEDING OF BABIES

### Abstract

The purpose of the study was to determine the effect of traditional approaches in the initial breastfeeding of infants. Study was held in the two state hospitals between November 2017 and April 2018. The study’s sample consisted of 150 volunteer postpartum mothers. The study’s data were gathered with the Personal Information Form and the Traditional Approach to First Breastfeeding Evaluation Form. The average age of postpartum women in the study is 28.41 ± 6.07 and 53.3% received breastfeeding training previously. It was found that 94.7% of the mothers frequently breastfeeds their baby, their milk was adequate (46%), and they did not start supplementary foods (68.7%) and that her diet would increase milk (70%). From the traditional approaches small number of mothers give their babies normal water (26%), water with sugar (11.3%), zenzem water (26%), ready baby food (10%), and put a palm fruit on their baby’s mouth. It was observed that they did not believe that traditional approaches were effective in the first breastfeeding (52%), do not use it (61.3%) and they gave breast milk first (81.3%). There was no significant difference between mother’s education, number of children, city, family type, breastfeeding education, breastfeeding training, knowing the benefit of breastfeeding, sufficiency status of breast milk and delivery pattern.

**Keywords:** First Breastfeeding, Traditional Approaches, Postpartum

## 1. Giriş

Postpartum periyotta östrojen ve progesteron hormon seviyelerinin düşüşü ile memelerden süt salınımı başlar. Sütün gelmesiyle başlayan döneme ‐laktasyon‐ dönemi denir. Postpartum ilk 6 aylık dönemde bebeğin fizyolojik ve aynı zamanda psikososyal ihtiyaçlarını da tek başına karşılayabilen anne sütü, anne ve bebek arasında bağın kurulmasında anahtar faktördür (1). Anne sütü, içerisinde fazla sayıda bileşen bulunduran biyoyararlılığı yüksek bir sıvıdır. Anne sütü içeriği K ve D vitamini dışında bebeğin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak özelliğindedir (2). Anne sütü, yenidoğan sağlığının korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için önemli ve gereklidir (3). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF-United Nations International Children’s Emergency Fund) ‐Emzirme: Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bir Anahtar‐ sloganı ile emzirmenin çocuk sağlığını sürdürme ve geliştirmenin temel bir taşı olduğunu ve ülke kalkınmasının da temeli olduğunu belirtmiştir (4).

DSÖ ve UNICEF postpartum ilk bir saat içinde yenidoğanın anne sütü alması gerektiğini, ilk altı ay boyunca yalnızca anne sütü ile beslenmesini ve altı aylık dönemden sonra uygun ek besin takviyeleri ile en az iki yıl boyunca anne sütüne devam edilmesini önermektedir. Buna rağmen, dünya çapında bebeklerin yalnızca %38’inin tam emzirildiği bildirilmektedir ve DSÖ’nün hedefi bu emzirme oranını 2025’e kadar en az %50’ye çıkarmaktır. Emzirme yüzdelerinin hedeflenen seviyeye ulaştırılması ile yılda 820 bin 5 yaş altı çocuk ölümünün engellenebileceği (Yıllık tüm 5 yaş altı ölümlerin %13’ü) ve yıllık 20 bin meme kanserinden ölümün önlenebileceği de belirtilmektedir (5). Türkiye’de, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 ana raporu sonuçları ele alındığında; altı aydan küçük bebeklerin %41’i sadece anne sütü ile beslendiği ve sadece anne sütü alan çocukların ortanca emzirilme süresinin 1,8 ay olduğu, çocukların %98’inin hayatlarının bir noktasında emzirildiği görülmektedir. Bebeklerin %42’sinin ise prelakteal (emzirme öncesi) dönemde anne sütü dışında ek gıda aldığı bildirilmektedir. Mevcut veriler, ülkemizde ve dünyada, olumlu emzirme davranışının halen

istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir (6). İlk 6 aylık periyotta yalnızca anne sütü ile beslenmenin sağlanması ebelerin laktasyon dönemindeki annelere yönelik hizmetlerde aktif rol alması gereklidir (1)

Yapılan çalışmalarda annelerin, ilk altı aylık periyotta bebeklerini yalnızca anne sütü ile beslememe ve erken dönemde ek gıdaya başlamalarının en önemli nedenlerinin; emzirme döneminde yaşanan sağlık sorunları, bireysel faktörler, sağlık hizmetleriyle ilgili faktörler, sosyokültürel faktörler, sütünün yetersiz olduğu düşüncesi ve kadının çalışma yaşamına dönmesi olduğunu saptanmıştır (7,8,9). Bebeğin çok ağlaması, sürekli emmek istemesi, annenin memesini dolu hissetmemesi, bebeğin kilo alımının az olması gibi mitler ile anneler sütünün yetersiz olduğunu düşünebilmektedir (9). Sütünü yetersiz olarak algılayan ve bebeklerine anne sütü vermek isteyen anneler, anne sütünü arttırmak amacı ile geleneksel-kültürel olarak benimsenen birtakım besin ve bitkisel içeceklerin tüketimine yönelmektedirler. Yapılan çalışmalarda anne sütünü arttırmak amacıyla sütlü tatlılar, soğan/sarımsak, komposto, fıstık, bulgur, bal, süt, çorba, rezene çayı, fıstık, kuru üzüm, ceviz, börtölce, pekmez, yeşillik, hurma, kimyon vb. yiyeceklerin yendiği belirlenmiştir (10,11,12,13). Postpartum periyotta emzirmenin başlatılması, sürdürülmesi ve sonlandırılması amacı ile inanılan ve kullanılan geleneksel-kültürel uygulamaların bilinmesi, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin planlanması, bu hizmetlerin etkinliğinin sağlanması, anne-bebek sağlığına yönelik olumlu ve olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi açısından yol gösterici niteliktedir (10).

Kültürel bir olgu olarak sosyal ve manevi boyutları ile emzirmek, bebeğin fizyolojik gereksinimlerini karşılarken anne bebek bağı aracılığıyla psikososyal gelişimi destekler (14). Topluma mal olan geleneksel ve kültürel değerler, davranış ve tutumlar, inanç, inanış ve uygulamalar kişilerin yaşam tarzları üzerinde etkili olmakta ve bu nedenle sağlık koşullarını etkilemektedir. Bu uygulamaların bilinmesi, özellikle maternal-neonatal sağlığın korunması ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Anne ve çocuğa sağlık hizmeti sunan sağlık profesyonellerinin, özellikle doğum sonrası ilk emzirme

sürecinden başlayarak emzirmenin kesilmesine kadar olan dönemde yapılmakta olan geleneksel uygulamaların farkında olmaları, anne ve çocuğun sağlık gereksinimlerini belirlemelerinde onlara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu gerekçe ve literatür bilgilerinden yola çıkarak, bu çalışma bebeklerin ilk emzirilmesinde geleneksel yaklaşımların etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

Doğum sonrası annelerin;

- Sosyo demografik özelliklerinin dağılımı nedir?
- Sosyo demografik özelliklere göre emzirme ve geleneksel yaklaşımları kullanma arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Emzirme ve geleneksel yaklaşımları kullanma arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

## 2. Gereç ve Yöntem

Bu araştırma tarama modelinde, kesitsel olarak tanımlayıcı tasarımda planlanmıştır. Çalışma Kasım 2017 ile Nisan 2018 tarihleri arasında toplam altı aylık bir süre içinde İstanbul ili içinde bulunan iki devlet hastanesinin kadın hastalıkları ve doğum kliniklerinde yapıldı. Çalışmanın evrenini iki devlet hastanesinin kadın hastalıkları ve doğum kliniklerinde doğum yapmış postpartum dönemdeki emziren kadınlar oluşturdu. Örneklemi ise rastgele örneklem yöntemi ile Kasım 2017-Nisan 2018 aylarında çalışmaya katılmaya gönüllü, çalışma yapıldığı tarihlerde postpartum dönemde olan, emziren ve ulaşılabilen 150 kadın oluşturdu. Verilerinin toplanmasında annelerin kendisini tanıtan sosyo demografik özellikleri (yaş, iş, sosyal güvence, eğitim vb.) içeren Kişisel Bilgi Formu ve emzirme yöntemini sorgulayan Emzirme Yöntemini Değerlendirme Formu kullanıldı.

**2.1. Kişisel Bilgi Formu:** Literatür ışığında hazırlanmış olup iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik özellikleri sorgulayan sorular, ikinci bölümde de gebelik özelliklerini sorgulayan sorular bulunmaktadır:

Sosyodemografik Özellikler: Anne ve babanın yaşını, yaşadığı ili, memleketini, eğitim durumunu, çalışma durumunu, birlikte yaşadığı aile tipini vs sorgulayan 10 soru,

Gebelik Özellikler; Gebelik sayısı, yaşayan çocuk sayısı, doğum şekli, gebeliği planlama durumunu sorgulayan dört soru olmak üzere toplam 14 sorudan oluşmaktadır.

**2.2. Annenin Emzirme Bilgisini Değerlendirme Formu:** Annelerin emzirme eğitimi alma durumu, anne sütünün özellikleri, emzirme sürecini, ek gıdalara başlama sürecini sorgulayan 20 sorudan oluşmaktadır.

**2.3. İlk Emzirmede Geleneksel Yaklaşımları Değerlendirme Formu:** Annenin ilk emzirme sürecindeki geleneksel yaklaşımlarını sorgulayan cevapları evet ve hayır şeklinde hazırlanmış 11 sorudan oluşmaktadır.

**2.4. Veri toplama yöntemi:** T.C. Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin (Tarih: 26/11/2017, Sayı: 168) alındıktan sonra rastlantısal olarak çalışmaya katılmaya gönüllü olan postpartum dönemdeki annelerle çalışıldı. Çalışma ile ilgili bilgilendirildi. Yazılı onamları alındı. Anketleri okuyazar olanlar kendileri, okuyazar olmayanların anketleri ise yüz yüze görüşmeyle araştırmacılar tarafından dolduruldu. Anketler doldurulduktan sonra emzirme eğitimi yapıldı ve emzirme eğitimi broşürü verildi.

**2.5. Verilerin değerlendirilmesi:** Araştırmanın verileri SPSS 22 programı kullanılarak değerlendirildi. Araştırmanın verilerinin istatistiksel olarak analizinde sosyodemografik özelliklerin ve emzirme yöntemlerinin değerlendirilmesinde; frekans ve yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlendirme; karşılaştırmalarda cross table ve ki kare analizleri kullanıldı. Fark ve ilişkilerdeki anlamlılık düzeyi  $p < 0,05$  olarak kabul edildi.

## 3. Bulgular

Postpartum kadınların çoğunun;  $28,41 \pm 6,078$  yaşlarında, ilköğretim mezunu (%60), ev hanımı (%86,7), Doğu Anadolu'da doğduğu (%25,3), İstanbul'da yaşadığı (%100), çekirdek ailede yaşadığı (%79,3); eşlerinin çoğunun ilköğretim mezunu olduğu (%58), serbest meslek olarak çalıştığı (%56), ve Güney Anadolu'da doğduğu (%30,7) olduğu belirlendi (Tablo 3.1).

Gebeliğe ait özelliklerde kadınların çoğunun; ikinci gebeliği (%28) ve bir çocuğu olduğu (%52), sezaryen doğum yaptığı (%56,7), gebeliğinin planlı gebelik (%71,3) olduğu belirlendi (Tablo 3.1).

Emzirme eğitimi aldığını (%53,3), emzirmenin faydalarını (%62) ve ilk altı ay bebeğin anne sütü alması gerektiğini bildiğini (%99,3) doğumdan sonra sütünün geldiğini (%81,3), ilk yarım saat içinde emzirmedeğini (%64), ilk olarak anne sütünü verdiğini (%81,3), bebeğini sık sık (%98,7) emzirdiğini (%94,7), sütünün yeterli olduğunu (%46), ve ek gıdalara başlamadığını

(%68,7), beslenmesinin sütünü artıracak olduğunu bildiğini (%70), önceki çocuğunu emzirdiğini (%67,3), emzik ve biberon kullanmadığını (%68,7), sütünü sağmayı bildiğini (%69,3), aile planlaması yönteminin emzirmesini etkilemediğini bildiğini (%58,7) belirttiği saptandı (Tablo3.2).

İlk emzirmede geleneksel yaklaşımlardan bebeğine ilk önce; su (%26), şekerli su (%11,3) zenzem suyu (%26), bal-pekmez (%3,3) ve hazır mama veren (%10), ağzına hurma süren (%20), ilk gelen ağız sütünü döken (%2), annelerin sayısının az olduğu belirlendi (Tablo 3.3).

**Tablo 3.1.** Kişisel Özelliklerin Dağılımı (N:150)

Sosyo-Demografik Özellikler					
Eğitim Durumu	n	%	Eş Eğitim Durumu	n	%
Okur-yazar	19	12,6	Okur-Yazar	11	7,3
İlkokul	90	60,0	İlkokul	87	58,0
Lise	27	18,0	Lise	34	22,7
Üniversite	14	9,4	Üniversite	18	12,0
Çalışma Durumu			Eş Mesleği		
Çalışıyor	20	13,3	İşsiz	1	0,7
Çalışmıyor-ev hanımı	130	86,7	İşçi	54	36,0
			Memur	11	7,3
			Serbest Meslek	84	56,0
Memleket			Eş Memleketi		
Akdeniz Bölgesi	10	3,3	Akdeniz Bölgesi	7	4,7
Doğu Anadolu Bölgesi	35	25,3	Doğu Anadolu Bölgesi	35	23,3
Ege Bölgesi	10	3,3	Ege Bölgesi	2	1,3
Güney Anadolu Bölgesi	40	31,4	Güney Anadolu Bölgesi	46	30,7

İç Anadolu Bölgesi	14	8,0	İç Anadolu Bölgesi	16	10,7
Karadeniz Bölgesi	30	23,3	Karadeniz Bölgesi	35	23,3
Marmara Bölgesi	11	5,4	Marmara Bölgesi	9	6,0
<b>Yaşadığı Şehir</b>			<b>Aile Tipi</b>		
İstanbul	150	100	Çekirdek Aile	119	79,3
İstanbul Dışı	-	-	Geniş Aile	31	20,7
<b>Gebeliğe Ait Özelliklerin Dağılımı</b>					
<b>Kaçıncı Gebelik</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Yaşayan Çocuk Sayısı</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
1. Gebelik	36	24,0	1	52	34,7
2. Gebelik	42	28,0	2	50	33,3
3. Gebelik	31	20,7	3	48	32
4. Gebelik	30	20,0			
5. Gebelik	11	7,3			
<b>Doğum Şekli</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Gebeliğin Planlanma Durumu</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Spontan Vajinal Doğum	65	43,3	Planlı Gebelik	107	71,3
Sezaryen Doğum	85	56,7	Plansız Gebelik	43	28,7

**Tablo 3.2.** Emzirme Özelliklerinin Dağılımı (N:150)

<b>Değerlendirme Maddeleri</b>			<b>Değerlendirme Maddeleri</b>		
<b>Emzirme Eğitimi Alma Durumunuz</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Daha Önceki Çocuklarınızı Emzirdiniz mi?(n:103)</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	80	53,3	Evet	101	67,3
Hayır	70	46,7	Hayır	2	1,3
<b>Emzirmenin Faydalarını Biliyor musunuz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Önceki Çocuklarınızı Ne Kadar Süre Emzirdiniz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	93	62,0	6 Aydan Az	2	1,3
Hayır	11	7,3	6 Ay	20	13,3

Kısmen	46	30,7
<b>Sizce Sütünüz Yeterli mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	69	46,0
Hayır	19	12,7
Kısmen	42	41,3
<b>İlk 6 Ay Yalnızca Anne Sütü mü Verilmeli mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	149	99,3
Hayır	1	0,7
<b>İlk 6 Ay Ek Gıdalara Başlanmalı mı?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	47	31,3
Hayır	103	68,7
<b>Doğumdan Sonra Sütünüz Hemen Geldi mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	122	81,3
Hayır	28	18,7
<b>Doğumdan Sonra İlk Yarım Saatte Emzirdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	54	36,0
Hayır	96	64,0
<b>Bebeğe İlk Anne Sütü mü Verdiniz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	122	81,3
Hayır	28	18,7
<b>Emzirirken Memenin Kahverengi Kısmının Bebeğin Ağzına Tam Yerleştirilmesi Gerektiğini Biliyor musunuz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	145	96,7
Hayır	5	0,3

6-24 Ay	78	52,0
<b>Kendi Beslenmenizin Sütünü Artırdığını Biliyor musunuz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	105	70,0
Hayır	11	7,3
Kısmen	34	22,7
<b>Bebeği Sık Sık Emziriyor musunuz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	148	98,7
Hayır	2	1,3
<b>Bebeğiniz Aktif Olarak Emiyor mu?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	142	94,7
Hayır	8	5,3
<b>Bebeğe Emzik veya Biberon Verdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	47	31,3
Hayır	103	68,7
<b>Anne Sütünün Sağılıp/ Saklanabildiğini Biliyor musunuz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	104	69,3
Hayır	46	30,7
<b>Aile Planlaması Yöntemi Kullanıyorsanız Bebeğinizi Emzirmekten Çekinir misiniz?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	88	58,7
Hayır	62	41,3
<b>Bebeğinize Anne Sütü Dışında Ek Gıda Verdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	48	32,0
Hayır	102	68,0

**Tablo 3.3.** İlk Emzirmede Gelenek Yaklaşım Özelliklerinin Dağılımı (N:150)

Geleneksel Yaklaşım Özellikleri			Geleneksel Yaklaşım Özellikleri		
<b>Emzirmede Geleneksel Yaklaşımlara İnanır mısınız?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Bebeğinizin Ağızına İlk Emzirmeden Önce Şekerli Su Verdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	44	29,3	Evet	17	11,3
Kısmen	28	18,7	Hayır	133	88,7
Hayır	106	70,7			
<b>Emzirmede Geleneksel Yaklaşım Kullandınız mı?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Bebeğinizi İlk Emzirmek İçin Üç Ezan Vakti Beklediniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	58	38,7	Evet	-	-
Hayır	92	61,3	Hayır	150	100
<b>Bebeğinizi İlk Emzirmeden Önce Ağızına Hurma Sürdünüz mü?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Bebeğiniz Doğduğunda İlk Geleneksel Ağız Sütünü Emzirmenin Doğru Olmadığını Düşünüp Sağıp Çöpe Attınız mı?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	30	20,0	Evet	3	2,0
Hayır	120	80,0	Hayır	147	98,0
<b>Bebeğinizin Ağızına İlk Emzirmeden Önce Zembek Suyu Verdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Bebeğinize İlk Emzirmeden Önce Ağızına Bal, Pekmez vb. Şeyler Sürdünüz mü?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	39	26,0	Evet	5	3,3
Hayır	111	74,0	Hayır	145	96,7
<b>Bebeğinize İlk Emzirmeden Önce Su Verdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>Bebeğinize İlk Emzirmeden Önce Pirinç Unu, Mama vb. gibi Anne Sütü Dışında Hazır Besinler Verdiniz mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
Evet	4	2,7	Evet	15	10,0
Hayır	146	97,3	Hayır	135	90,0

İlk emzirmede geleneksel yaklaşımlara inanma ve kullanma durumuna göre (Tablo 3.4) annenin eğitimi, çocuk sayısı, memleketi, aile tipine, emzirme eğitimi almaları, emzirmenin faydalı olduğunu bilmesi, sütünün yetme durumu ve doğum şekli dağılımları karşılaştırıldığında aralarında sayısal farklılıklara rağmen istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı saptandı ( $p>0.05$ ).

Çalışmadaki çoğu kadının emzirme eğitimi aldığını ( $n=80$ ) ve geleneksel yaklaşımlara inanmadığını ( $n=57$ ) belirtmelerine rağmen geleneksel yaklaşımı kullananların sayısının arttığı ( $n=42$ ) saptanmıştır. Emzirmenin faydalarını çalışmadaki çoğu kadın bildiğini ( $n=93$ ) ifade ederken aynı zamanda geleneksel

yaklaşımlara da inanmadığını belirtmesine rağmen geleneksel yaklaşımları kullananların sayısının arttığı ( $n=43$ ) belirlenmiştir. Kadınların çoğunun emzirme için sütünün yeterli olduğunu belirtmelerine ( $n=69$ ) ve geleneksel yaklaşımlara inanmadıklarını belirtmelerine ( $n=46$ ) rağmen geleneksel yaklaşımları kullanan kadınların sayısının da arttığı ( $n=32$ ) görülmektedir. Doğum şekline göre hem sezaryen doğumda ( $n=23$ ) hem de spontan vajinal doğumda ( $n=21$ ) geleneksel yaklaşıma inanların sayısı az olmasına rağmen geleneksel yaklaşımları kullanan sezaryen ( $n=39$ ) ve vajinal doğum ( $n=29$ ) yapan kadınların sayısının arttığı ve sezaryen doğum yapanların sayısının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 3.4.).

**Tablo 3. 4.** Geleneksel Yaklaşımlara İnanma ve Kullanma Durumuna Ait Karşılaştırmalar (N:150)

Özellikler			Geleneksel Yaklaşımlara İnanma Durumu			Geleneksel Yaklaşımları Kullanma Durumu		
			Evet	Hayır	p	Evet	Hayır	p
<b>Eğitim Durumu</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	0,506	<b>n</b>	<b>n</b>	0,669
Okur-yazar	19	12,6	7	13		10	9	
İlkokul	90	60,0	27	63		38	52	
Lise	27	18,0	5	22		12	15	
Üniversite	14	9,4	5	9		8	6	
<b>Memleket</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>
Akdeniz Bölgesi	10	3,3	5	5	0,330	5	5	0,516
Doğu Anadolu Bölgesi	35	25,3	5	30		12	23	
Ege Bölgesi	10	3,3	5	5		5	5	
Güney Anadolu Bölgesi	40	31,4	15	25		17	23	
İç Anadolu Bölgesi	14	8,0	5	9		5	9	
Karadeniz Bölgesi	30	23,3	9	21		11	19	
Marmara Bölgesi	11	5,4	6	5	6	5		
<b>Yaşayan Çocuk Sayısı</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>
1	52	34,7	12	40	0,467	18	34	0,094
2	50	33,3	16	34		23	27	
3	48	32	16	32		27	21	
<b>Aile Tipi</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p*</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p*</b>



Çekirdek Aile	119	79,3	34	85	0,665	53	66	0,840
Geniş Aile	31	20,7	10	21		15	16	
<b>Emzirme Eğitimi Alma</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p*</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p*</b>
Evet	80	53,3	23	57	1.000	38	42	0,623
Hayır	70	46,7	21	49		30	40	
<b>Emzirmenin Faydalarını Biliyor mu?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>
Evet	93	62,0	29	64	0,657	43	50	0,820
Kısmen	46	30,7	13	33		21	25	
Hayır	11	7,3	5	6		5	6	
<b>Size Sütünüz Yeterli mi?</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p</b>
Evet	69	46,0	23	46	0,610	32	37	0,932
Kısmen	62	41,3	16	46		27	35	
Hayır	19	12,7	5	14		9	10	
<b>Doğum Şekli</b>	<b>n</b>	<b>%</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p*</b>	<b>n</b>	<b>n</b>	<b>p*</b>
Spontan Vajinal Doğum	65	43,3	21	44	0,588	29	36	1.000
Sezaryen Doğum	85	56,7	23	62		39	46	

\*Fisher's exact test  $p < 0,05$

#### 4. Tartışma

Sütünü yetersiz olarak algılayan ve bebeklerine anne sütü vermek isteyen anneler, anne sütünü arttırmak amacı ile geleneksel-kültürel olarak benimsenen birtakım besin ve bitkisel içeceklerin tüketimine yönelmektedirler (10,15). Işık ve ark. (2010) Mersin ilinde 54 kadın ile yaptıkları çalışmalarında, kadınların %68'inin doğum sonu dönemde sütlerinin artmasına yönelik geleneksel uygulamalara başvurduklarını saptamışlardır (16). Bettiol ve ark. (2018) web bazlı anket olarak 388 kadın ile yaptıkları çalışmalarında, kadınların büyük birçoğunun (%73) geleneksel yaklaşımları diğer medikal yöntemlere göre daha güvenli olarak gördüklerini, %65'inin geleneksel uygulamaların hiçbir yan etkisini belirtmediklerini saptamıştır (17). Çalışmamıza katılan kadınların %29,3'ünün (n:44) geleneksel yaklaşımlara inandıkları, %38,7'si (n:58) geleneksel yaklaşımları kullandıklarını belirtmiştir. Literatürdeki çalışma sonuçlarına göre geleneksel yaklaşımları kullanan annelerin oranının düşük olup geleneksel uygulamaların

yaşanılan bölge, sosyoekonomik durum ve eğitim faktörlerin bu sonuçlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Yenidoğanların temel besin kaynağı anne sütüdür. Anne sütü dışındaki besin kaynakları emzirme sürecini olumsuz etkilemektedir. TNSA-2018 raporlarında ise araştırma sonucunda, bebeklerin %42'sinin prelakteal dönemde anne sütü dışında gıda aldığı belirlenmiştir (6). Abada ve ark. (2001) yaptığı çalışmada bebeklere anne sütü haricinde ek gıda başlamanın emzirmenin sonlandırılma riskini arttırdığını (relative risk: 0.9735) saptamıştır (18). Çalışmamızda ilk emzirmede geleneksel yaklaşımlardan bebeğine ilk önce; su (%26), şekerli su (%11.3) zemzem suyu (%26), bal-pekmez (%3.3), hazır mama (%10), ağzına hurma (%20) verdiği belirlendi. Yiğitalp ve Gümüş (2017) postpartum dönemde uygulanan geleneksel yöntemleri belirleme amacıyla 437 anne ve bebeği ile yapmış olduğu çalışmada; annelerin %27,5'inin bebeklerine anne sütünden önce ilk olarak şekerli su verdiği belirlenmiştir (19). Literatürde diğer yapılan çalışmalarda da bebeğe emzirmeden önce diğer

gıdalar verildiği saptanmıştır (16,20,21). Çalışma sonuçlarımız literatürdeki diğer araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermekte olup doğum öncesi dönemde sadece anneye değil ailedeki diğer büyüklere de emzirme ile ilgili verilecek eğitimlerin bu sonuçların azaltılmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Bazı toplumlarda ilk sütün (kolostrum) kandan yapıldığı, bazı toplumlarda ilk sütün renginden dolayı irin (enfeksiyon) olarak görüldüğü ve bu sebeple atıldığı belirtilmektedir (15). Örneklem sayısı 282 olan bir çalışmada kadınların %27.7'sinin sütün anne memesinde uzun süre beklediği ve bekleyen sütün bozulmuş olarak düşünüldüğü ve bu nedenle bebeğe verilmemesi gerektiği mitine inandıklarını belirlemiştir (9). Yenidoğana ilk gıda olarak anne sütü verilmemesi, bebeğin kolostrum alamamasına, anne-bebek bağlanmasının gecikmesine neden olmaktadır (22). Yiğitalp ve Gümüş (2017) çalışmalarında annelerin %10.5'nin bebeklerine kolostrum vermediğini belirlemiştir (19). Eker ve Yurdakul (2006) çalışmaya katılan kadınların %4.3'ünün kolostrumu boşalttıklarını saptamıştır (23). Arabacı ve ark. (2016) çalışmaya katılan kadınların %10.2'sinin kolostrumu sağıp attığını saptamıştır (24). Çalışmamızda annelerin %2'sinin bebeklerine ilk süt (kolostrum) vermedikleri belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarımızdaki oran diğer araştırma sonuçlarına göre daha düşük olup bu sonuçlar üzerinde eğitim ve kültür farklılıklarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Anne sütü, yenidoğana ilk bir saat içerisinde verilmelidir. Emzirmenin geç başlaması maternal ve neonatal risk oluşturmaktadır (24). Yiğitalp ve Gümüş (2017) çalışmaya katılan kadınların %6.9'nun üç ezan vakti geçinceye kadar bebeklerini emzirmediğini saptamıştır. Emzirmenin geç başlatılma oranları Sülü Uğurlu ve ark. (2013) çalışmasında %6.7, Çetinkaya ve ark. (2008) çalışmasında %14.6, Hizel ve ark. (2006) çalışmasında %23.4 olarak bildirmişlerdir (25-27). Çalışmamızda kadınların emzirme için 3 ezan vakti beklemediği (%0) belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarımız hedeflenen düzeydedir. Bu farkın araştırma yapılan grupların eğitim düzeylerinin, sosyo ekonomik durumlarının, yerleşim yerlerinin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

## 5.Sonuç

Çalışmadaki elde edilen bulgular doğrultusunda sonuç olarak; doğumdan sonra kadınların çoğunun ilk olarak anne sütünü verdikleri, saptanırken ilk emzirmede geleneksel yaklaşımlardan; bebeğine ilk önce; su, şekerli su, zenzem suyu, bal-pekmez ve hazır mama veren, ağzına hurma süren ve ilk gelen ağız sütünü döken kadınların olduğu da belirlenmiştir. Ayrıca, çoğu kadın emzirme eğitimi aldığını, emzirmenin faydalarını bildiğini, emzirme için sütünün yeterli olduğunu, geleneksel yaklaşımlara inanmadığını ve kullanmadığını belirtmelerine rağmen geleneksel yaklaşımları kullananların sayısının geleneksel yaklaşımlara inanmadığını belirtenlerde yüksek olduğu, aynı şekilde sezaryen doğumda daha yüksek olmakla birlikte vajinal doğumda da geleneksel yaklaşımları kullananların sayısının geleneksel yaklaşımlara inanmadığını belirtenlerde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sayısal farklılıklara rağmen, ilk emzirmede geleneksel yaklaşımlara inanma ve kullanma durumuna göre annenin eğitimi, çocuk sayısı, memleketi, aile tipi, emzirme eğitimi alma durumları, emzirmenin faydalı olduğunu bilme durumu, sütünün yetme durumu ve doğum şekli dağılımlarına göre aralarında anlamlı farklılıklar olmadığı saptanmıştır ( $p>0.05$ ).

Geleneksel-kültürel inanç ve uygulamalara yönelen gebe ve loğusalara, modern sağlık anlayışı ve tıbbın imkânları konusunda yeterince bilgilendirilmediği, verilen eğitimin davranış değişikliği yapmada yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle gebe ve lohusaların hatta ailedeki diğer aile büyüklerinin bilinçlendirilmesinde ve eğitilmesinde sağlık alanında çalışan profesyonellere önemli görevler düşmektedir. Bu görevlerden biri toplum genelini geleneksel-kültürel uygulamalarının olumlu ve olumsuz yönleri hakkında bilgilendirmek; bir diğeri ise hizmet verdikleri kişilerin kültürel-geleneksel davranışlara yönelerek zarar görmesinin önüne geçmek için gerekli bilincin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda ilgili sağlık profesyonelleri, özellikle yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerde, kültürel-geleneksel uygulamaların neler olduğunu, olumlu-olumsuz yönlerini bilmeli ve bu bilgileri hizmet verdiği kişilere etkin olarak sunabilmelidir.

## Kaynaklar

- Aslan, E., Dinç, H. Yenidoğanın Adaptasyonu ve Bakımı. Ed: Kızılkaya Beji, N. İçinde: Hemşire ve Ebelerle Yönelik Kadın Sağlığı ve Hastalıkları. Nobel Tıp Kitabevleri. Genişletilmiş 2. Baskı. İstanbul. (2016).
- Kaya, M., Ünsal, S., Sarıgül, A., ve Yüksel, Ç. Anne Sütü, Anne Sütü ile Birlikte Mama ve Sadece Mama ile Beslenen Bebeklerin Koklear Fonksiyonlarının Değerlendirilmesi Evaluation of Cochlear Functions of Breastfed, Mixed Fed Babies and Baby Food. *Güncel Pediatri*, 2017, 15(2); s:18-25.
- Yılmaz, C. Doğum Sonrası Erken Dönemde Ebeveynlere Verilen Emzirme Eğitiminin Bebeklerin İlk Altı Ay Anne Sütü Alma Durumuna Etkisi, Master's thesis; Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, 2016
- Horta, B.L., Victora, C.G., and World Health Organization. Short-Term Effects of Breastfeeding: A Systematic Review on The Benefits of Breastfeeding on Diarrhoea and Pneumonia Mortality. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data; 2013.
- Victora, C.G., Bahl, R., Barros, A.J.D., França, G. V. A., Horton, S., Krasevec, J., Murch, S., Sankar, M.J., Walker, N., Rollins, N.C., Lancet Breastfeeding Series Group. Breastfeeding in the 21st Century: Epidemiology, Mechanisms, And Life Long Effect. *Lancet*. 2016, 387(10017); 475-90. Doi: 10.1016/S0140-6736(15)01024-7.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye. 2019. [http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA\\_2018\\_ana\\_Rapor.pdf](http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA_2018_ana_Rapor.pdf)
- Balogun, O. O., Dagvadorj, A., Anigo, K. M., Ota, E., & Sasaki, S. (2015). Factors influencing breastfeeding exclusivity during the first 6 months of life in developing countries: a quantitative and qualitative systematic review. *Maternal & Child Nutrition*, 2015, 11(4), 433–451. doi:10.1111/mcn.12180
- Wood, N. K., Woods, N. F., Blackburn, S. T., & Sanders, E. A. Interventions that Enhance Breastfeeding Initiation, Duration, and Exclusivity. *MCN, The American Journal of Maternal/Child Nursing*, 2016, 41(5), 299–307. doi:10.1097/nmc.0000000000000264
- Gölbaşı, Z., Eroğlu, K., & Kaya, D. Doğum Yapan Kadınların Anne Sütü ve Emzirme Mitletine İnanma Durumlarının Belirlenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2018, 4(2), 32-43.
- Dinç, A., Dombaz, İ., ve Dinç, D. 6-18 Ay Arası Bebeği Olan Annelerin Emzirme ve Anne Sütüne İlişkin Geleneksel Uygulamaları. *Balikesir Sağlık Bil Derg.*, 2015, 4(3); 125-30. Doi: 10.5505/bsbd.2015.40316
- Erkaya, R., Görsoy, A.A., ve Güler, H. Annelerin anne sütünü artırmaya yönelik aldıkları besinler. *GUSBD*, 2015, 4(3); 373-387.
- Tanrıverdi, S., Köroğlu, Ö.A., Kültürsay, N., ve Egemen, A. Annelerin Anne Sütünü Arttıran Faktörlere İlişkin Görüş Ve Yaklaşımları. *J Pediatr*. 2014; 1(2):84-86
- Çelik, A.S., Çapık, A., ve Engin, R. Erzurum'da Gebelik ve Doğum Sonu Dönemde Yapılan Geleneksel Uygulamaların Belirlenmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 2012, 15(4); 262-67.
- Hahn-Holbrook, J., Dunkel Schetter, C., Haselton, M. Breastfeeding and Maternal Mental and Physical Hhealth: Is Breast Best for Mom too? Ed: Spiers, M., Geller, P., Kloss, J. In: *Women's Health Psychology*. New Jersey: Wiley, 2013.
- Daglas. M., Antoniou, E. Cultural Views And Practices Related to Breastfeeding. *Health Science Journal*, 2012, 6(2); 353-61. E-ISSN: 1791-809X
- Işık, M.T., Akçınar, M., Kadioğlu, S. Mersin ilinde gebelik, doğum ve loğusalık dönemlerinde anneye ve yenidoğana yönelik geleneksel uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2010, 7(1); 63-84.
- Bettiol, A., Lombardi, N., Marconi, E., Crescoli, G., Bonaiuti, R., Maggini, V., and Vannacci, A. The use of complementary and alternative medicines during breastfeeding: results from the Herbal supplements in Breastfeeding Investigation (HaBIT) study. *British Journal of Clinical Pharmacology*, 2018, 84(9); 2040–2047. Doi:10.1111/bcp.13639
- Abada, T.S.J., Trovato, F., and Lalu, N. Determinants of Breastfeeding in the Philippines: a survival analysis. *Social Science and Medicine*, 2001, 52, 71–81. Doi: 10.1016/s0277-9536(00)00123-4
- Yığıtalp, G., Gümüş, F. Diyarbakır'da 15-49 Yaş Kadınların Bebek Bakımıyla İlgili Geleneksel

- Uygulamaları. Türkiye Çocuk Hast Derg/Turkish J Pediatr Dis, 2017, 3; 188-96.
20. Egelioglu Çetişli, N., Karayağız Muslu, G., Şen, S., Er Güneri, S., Bolışık, B., ve Saruhan, A. Ege Bölgesinde Doğum Sonu Dönemde Uygulanan Geleneksel Uygulamalar. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, 2014, 1(1); 22-35.
  21. Yalçın, H. Gebelik, Doğum, Lohusalık Ve Bebek Bakımına İlişkin Geleneksel Uygulamalar (Karaman Örneği). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2012, 55; 19-31.
  22. Sivri, B.B., Karataş, N. Toplumun Kültürel Yönü: Doğum Sonu Dönemde Anne ve Bebek Bakımına Yönelik Yapılan Geleneksel Uygulamalar ve Dünyadan Örnekler. J Curr Pediatr, 2015, 13(3); 183-93.
  23. Eker, A., Yurdakul, M. Annelerin Bebek Beslenmesi ve Emzirmeye İlişkin Bilgi ve Uygulamaları. STED, 2006, 15(9); 158-163.
  24. Arabacı, Z., Yıldırım, J.G., Dündar, B.N., ve Kadam, Z. Bebeklerde uygulanan geleneksel yöntemler. Çocuk ve Medeniyet Dergisi, 2016, 1; 61-86.
  25. Sülü Uğurlu, E., Başbakkal, Z., Dayılar, H., Çoban, V., Zeynep A. Ödemiş'te Bulunan Annelerin Bebek Bakımında Uyguladıkları Geleneksel Yöntemlerin İncelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2013, 2; 342-60.
  26. Çetinkaya, A., Özmen, D., ve Cambaz, S. Manisa'da Çocuğu Olan 15- 49 Yaş Kadınların Doğum Sonu Dönemde Yenidoğan Sağlığı ile İlgili Geleneksel Uygulamaları. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2008, 12; 39-46.
  27. Hizel, S., Ceyhun, G., Tanzer, F., Sanli, C. Traditional Beliefs as Forgotten Influencing Factors on Breast-Feeding Performance in Turkey. Saudi Med J., 2006, 27; 511-8.